

Ministeren for videnskab, teknologi og udvikling

Udvalget for Videnskab og Teknologi
Folketinget
Christiansborg
1240 København K

Hermed fremsendes svar på spørgsmål nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6 og 7 (L 46 – spørgsmål 1-7) stillet af Udvalget for Videnskab og Teknologi Kirsten Brosbøl (S) den 17. november 2008.

25. november 2008

Med venlig hilsen

Helge Sander

**Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling**

Bredgade 43
1260 København K
Telefon 3392 9700
Telefax 3332 3501
E-post vt@vtu.dk
Netsted www.vtu.dk
CVR-nr. 1680 5408

Dok nr. 755477
Side 1/1

Spørgsmål nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6 og 7 stillet af Udvalget for Videnskab og Teknologi (Kirsten Brosbøl (S)) den 17. november 2008 til ministeren for videnskab, teknologi og udvikling.

Spørgsmål 1

Ministeren bedes kommentere på Aarhus Universitets høringssvar fsva. behovet for at kunne afholde udgifter til erhvervelse, beskyttelse og overdragelse af plantenheder.

Svar

I medfør af lov om plantenheder kan der opnås eneretsbeskyttelse af plantesorter. Lov om plantenheder tager i denne forbindelse ikke stilling til fordelingen af rettigheder mellem arbejdsgivere og arbejdstagere, hvorfor der som udgangspunkt er aftalefrihed om dette.

Lovforslaget giver de offentlige institutioner en udvidet hjemmel til at afholde udgifter til erhvervsmæssig nyttiggørelse af sådanne typer af rettigheder, som institutionerne i kraft af rollen som arbejdsgivere i forvejen måtte have rådighed over.

Derimod bør lovforslaget hverken direkte eller indirekte medføre en regulering af forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere inden for gyldighedsområdet af lov om plantenheder. Hvis der således stilles ændringsforslag til lovforslaget med henblik på at inddrage rettigheder til plantenheder i lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner, vil det være en begrænsning i den nugældende aftalefrihed, og der vil derfor kunne rejses berettiget tvivl om lovforslagets identitet, jf. kravet i grundlovens § 41, stk. 2, hvorefter et lovforslag ikke kan vedtages, forinden det tre gange har været behandlet i Folketinget.

Spørgsmål 2

Ministeren bedes kommentere på DTU's høringssvar fsva. det hensigtsmæssige i at forlænge fristerne i § 11.

Svar

Spørgsmålet om universiteternes tidsfrist til at vurdere de ansattes indberettede opfindelser og indgive eventuel patentansøgning blev drøftet udførligt under udvalgsbehandlingen forud for vedtagelsen af den gældende lov i 1999, jf. Folketingstidende 1998-99, tillæg B side 801, 803, 805, 809, 810, 814 og 815. Blandt de partier, der støttede lovforslaget, blev der opnået enighed om den gældende tidsfrist på maksimalt 2 måneder, hvor de ansatte ud fra hensynet til eventuel patentering ikke må offentliggøre deres opfindelser.

Baggrunden var, at man af hensyn til forskernes videnskabelige publicering ønskede en tidsfrist, der var kortere end den frist på 4 måneder, der efter lov om ar-

**Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling**

Bredgade 43
1260 København K
Telefon 3392 9700
Telefax 3332 3501
E-post vtu@vtu.dk
Netsted www.vtu.dk
CVR-nr. 1680 5408

Dok nr. 755477
Side 1/1

bejdstageres opfindelser gælder for det øvrige arbejdsmarked. På den ene side ønskede man hermed at indbygge et incitament til at sikre en hurtig håndtering af sager om opfindelser og patenter, så offentliggørelsen af forskningsresultater ikke forsinkes unødigt. På den anden side ønskede man at give institutionerne en rimelig periode til at få de ansattes opfindelser vurderet og patentansøgt.

Loven giver i § 11, stk. 3, mulighed for, at fristen på 2 måneder kan forlænges efter aftale mellem institutionen og den pågældende arbejdstager.

Der er vurderingen, at der med denne frist er opnået en rimelig balancering af hensynet til både arbejdsgiver og arbejdstager.

Spørgsmål 3

Ministeren bedes redegøre for, hvorfor man ikke har imødekommet DSF's ønske om at nævne studerende i § 6.

Svar

Danske Studerendes Fællesråd anfører i sit hørings svar, at man finder det uforståeligt, at lovforslaget ikke omfatter studerende ved institutioner omfattet af lovens § 6.

Studerende er ikke omfattet af lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner, da de ikke indgår i et ansættelsesforhold. Det betyder, at studerende i dag har alle rettigheder til selv at disponere over egne opfindelser. Det fremsatte forslag ændrer ikke ved dette.

For institutionernes forskere gælder, at de som ansatte modtager løn for at udføre en given tjeneste, og at overdragelsen af rettigheder til arbejdsgiveren sker som led i den betalte tjeneste. De studerende er til forskel fra dette alene indskrevet, men ikke ansat på universiteterne. Det vil sige, at de studerende nok benytter institutionens ressourcer, men ikke modtager løn fra universitetet for at studere.

En generel sidestilling af studerende og ansatte, så det indskrivende universitet kunne gøre krav på at få overdraget retten til de studerendes opfindelser, ville hermed bryde med det princip, at overdragelsen sker som led i forholdet mellem arbejdsgiver og arbejdstager, hvor de ansatte frembringer opfindelser som led i deres betalte tjeneste.

Endvidere ville en sidestilling af de studerende og ansatte kunne medføre en række praktiske problemer for undervisningen og en øget administrativ belastning for universiteterne. For eksempel ville studerende hermed også være omfattet af 2-måneders-fristen som beskrevet i spørgsmål 2 med heraf følgende risiko for at skulle udsætte offentliggørelse af eksamensopgaver. Endvidere ville universiteterne være forpligtet til at vurdere alle indberettede opfindelser ikke alene fra deres ansatte, men også fra deres studerende.

Med det fremsatte lovforslag får universiteterne i stedet mulighed for – afhængig af omstændighederne i den enkelte sag – at *indgå individuel aftale* med studeren-

de om overdragelse af retten til opfindelser, jf. det foreslåede § 14 a, nr. 1. For eksempel vil universiteterne kunne indgå aftale med studerende om, at de ved deltagelse i projekter sammen med institutionens forskere afstår deres andel i eventuelle fællesopfindelser til gengæld for en økonomisk kompensation af samme størrelsesorden som opfinderverderlaget til de involverede forskere.

Allerede med de eksisterende bestemmelser i forskerpatentloven har institutionerne herudover den mulighed, at de ved at projektansætte og lønne studerende kan opnå retten til opfindelser gjort som led i det pågældende projekt.

Spørgsmål 4

Vil ministeren følge AC's og DM's opfordring til i samarbejde med parterne på området at udarbejde generelle retningslinjer for forhandling af rettigheder vedr. vederlag m.v.?

Svar

I lyset af de gennemførte fusioner af universiteter og sektorforskningsinstitutioner og den opnåede professionalisering af området er det vurderingen, at der ikke længere er behov for ministeriel godkendelse af institutionernes interne regler for beregning af opfinderverdrag. Med lovforslaget lægges der derfor op til, at det hidtidige godkendelseskrav i lovens § 12, stk. 3, 2. pkt., ophæves.

I høringssvarene fra AC og DM foreslås, at der i stedet udstedes generelle retningslinjer for institutionernes praksis på området, og at ministeriet bør involvere institutionernes og de ansattes organisationer i forhandling af sådanne retningslinjer.

Dette ønske er ikke efterkommet i det fremsatte lovforslag. Dels ville det modsat hensigten medføre en øget central styring frem for afregulering af universiteternes virksomhed. Dels må det naturligt tilkomme de enkelte universiteter lokalt at udarbejde egne politikker for honorering af deres ansatte via brug af lønsystemet, opfinderverdrag m.v.

Spørgsmål 5

Ministerens bør kommentere på bl.a. Landbrugsraadets bemærkninger om behovet for en mere omfattende revision af loven.

Svar

Landbrugsrådet anfører i sit høringssvar, at erfaringerne fra Johan Schlüter-udvalget burde være taget med i lovrevisionen, og foreslår at der foretages en ny evaluering for at vurdere, om der er behov for en mere omfattende lovrevision.

For så vidt angår Johan Schlüter-udvalget, har dette udvalg haft til opgave at udarbejde en række vejledende modelaftaler, der gør det lettere for universiteter og virksomheder indgå aftaler om samarbejde og patentrettigheder. Udvalgsarbejdet

blev afsluttet og modelaftalerne offentliggjort i efteråret 2008. Uanset at arbejdet i dette ekspertudvalg ikke har været lovforberedende, har det rejst en række spørgsmål om fortolkning af gældende ret, som indirekte har indgået som grundlag for den aktuelle lovrevision. Erfaringerne fra udvalgsarbejdet indgår således i det fremsatte lovforslag.

For så vidt angår behovet for yderligere evalueringer, er det vurderingen, at der allerede foreligger et solidt videngrundlag. Den seneste evaluering blev gennemført i 2004 og er siden systematisk fulgt op med årlige statistikker, der dokumenterer udviklingen i institutionernes indsats og resultater med kommercialisering. Efter international standard for sådanne statistikker belyses udviklingen her via en vifte af forskellige indikatorer, for eksempel antallet af opfindelser, patentansøgninger og nyttiggørelse via licensaftaler og etablering af nye virksomheder.

Herudover skal det nævnes, at ministeriet på baggrund af de indkomne høringsvar har foretaget yderligere konsultationer for nærmere at opklare de forbehold, der er givet udtryk for specielt fra Landbrugsraadet og DI. Det er ved disse konsultationer fremgået, at de to organisationer ikke har specifikke kommentarer til udformningen af det aktuelle lovforslag, men derimod en mere generel bekymring ved den adfærd, holdning og samarbejdspraksis, som de to organisationers medlemsvirksomheder møder hos nogle universiteter. Dette er i sagens natur ikke et lovgivningsspørgsmål, men derimod et anliggende for de enkelte universiteters ledelse.

Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling

Side 4/4

Spørgsmål 6

Ministeren bedes redegøre for hhv. den norske og den finske lovgivning på området, jf. høringsvar fra Peter Lotz og Jens Schovsbo.

Svar

En ekspertgruppe i EU-regi gennemførte i 2006 en samlet kortlægning af regler og praksis for håndtering af immaterielle rettigheder fra den offentlige forskning i 17 EU-lande. Kortlægningen viste, at reglerne om forskerpatenter i Danmark følger den almindelige standard i EU.

Tidligere havde man i de nordiske lande det princip, at universiteternes forskere selv havde alle rettigheder til egne opfindelser. Med forslaget til lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner blev denne retsstilling i 1999 ændret i Danmark. Nu er hovedprincippet, at forskerne som udgangspunkt har retten til egne opfindelser, men at ansættelsesinstitutionen kan overtage rettighederne med henblik på erhvervs-mæssig nyttiggørelse. Til gengæld får de pågældende forskere del i det overskud, som nyttiggørelsen medfører. Det politiske sigte med denne ændring var at give både institutionerne og deres ansatte incitament til at engagere sig i nyttiggørelse af forskningsresultater og at sikre en entydig aftalepart for erhvervslivet ved indgåelse af kontrakter om immaterielle rettigheder.

Siden da er en række lande fulgt i Danmarks fodspor og har ændret deres regler, således at universiteterne kan opnå retten til de opfindelser, der er skabt med brug

af egne ressourcer. I Vesteuropa er det ifølge EU-kortlægningen hermed kun Italien og Sverige, der stadig har det gamle system.

EU-kortlægningen viser også, at den konkrete udformning af de nationale regelsæt varierer fra land til land. I nogle lande tilfalder rettighederne automatisk ansættelsesinstitutionen, mens institutionerne i andre lande aktivt skal gøre krav på rettighederne inden for en given tidsfrist. Dette gælder eksempelvis i Danmark og har til formål at sikre, at institutionernes patentering af forskningsresultater ikke unødigt kan forsinke publiceringen af forskningsresultater.

I nogle lande er universiteternes ejerskab direkte reguleret i lovgivningen. Det gælder for eksempel Danmark, Tyskland og Østrig. I andre lande er forholdet reguleret via forskernes ansættelseskontrakter. Det gælder for eksempel Irland. I Sverige er der forskellige regler for universiteter og andre offentlige forskningsinstitutioner. I Finland er der forskellige regler for internt og eksternt finansieret forskning. Endelig kan der ved finansiering fra forskellige nationale forskningsråd, fonde og programmer være tilknyttet særlige betingelser om ejerskabet til immaterielle rettigheder.

Peter Lotz og Jens Schovsbo peger i deres høringsvar på, at den lovgivning på området, som er indført henholdsvis i Norge i 2003 og i Finland i 2006 ikke er identisk med den danske.

I Norge er fordelingen af retten til opfindelser mellem universiteter og deres ansatte reguleret i *lov om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere* (lov nr. 21 af 17. april 1970 som ændret ved lov nr. 73 af 6. december 2002). Af § 6 i denne lov følger de særlige regler, der gælder for personale ved universiteter og højskoler i Norge. Disse har pligt at underrette deres institution om opfindelser gjort som led i tjenesten. Herefter har de ret til at offentliggøre deres opfindelse, dersom det ikke er til hinder for tredjeparts rettigheder. Dog kan de ikke søge patent på opfindelsen uden skriftlig samtykke fra institutionen. Hvis den ansatte ikke inden for 1 år fra tidspunktet for underretningstidspunktet har offentliggjort sin opfindelse, kan den overtages af institutionen.

I Finland er fordelingen af retten til opfindelser mellem universiteterne og deres ansatte reguleret i *lag om rätt til uppfinningar vid högskolor* (lov nr. 369 af 19. maj 2006). Efter denne lov gælder der forskellige principper for ”åben forskning” og ”aftaleforskning”. I begge tilfælde har opfinderen pligt til at underrette sin institution om gjorte opfindelser. Ved åben forskning forstås forskning uden eksternt finansiering eller andre forpligtelser end publicering. I forbindelse med sådan forskning har opfinderen selv retten til sin opfindelse. Dog kan universitetet overtage retten til opfindelsen, hvis opfinderen ikke inden 6 måneder fra underretningstidspunktet selv har offentliggjort eller erklæret sin vilje til at udnytte opfindelsen. Ved aftaleforskning forstås forskning i samarbejde med eksterne parter og/eller med eksternt finansiering. I forbindelse med sådan forskning kan universitetet overtage retten til opfindelser inden for 6 måneder fra underretningstidspunktet.

I Sverige har regeringen i en proposition fra oktober 2008 fremsat forslag til ændring af de gældende regler. Det foreslås, at ansatte ved universiteterne skal have pligt til at anmelde deres opfindelser til institutionen, og at opgaven med nyttig-

gørelse af forskningsresultater skal tydeliggøres direkte som en del formålsbestemmelsen i den svenske universitetslov. Det fremgår af regeringspropositionen, at der blandt de svenske universiteter har været forskellige holdninger til, hvorvidt man også i Sverige som resten af EU nu bør gå over til et system, hvor universitetet opnår eller kan overtage retten til de ansattes opfindelser. Da der ikke har været enighed om dette, har regeringen i sin proposition indtil videre lagt op til at holde fast i den gamle model.

Sammenfattende er det indtrykket, at lovgivningen både i de nordiske lande og EU afspejler den politiske og juridiske kontekst i de enkelte lande. Lovgivningens udformning synes i nogen lande mere udtryk for mulige politiske kompromisser end for valget af en teknisk set optimal løsning. Der er således næppe belæg for at sige, at lovgivningen i andre lande i sig selv fungerer mere eller mindre effektivt, eller at lovgivningen fra ét land også ville fungere i et andet, hvor de politiske, juridiske og institutionelle forudsætninger er anderledes.

Spørgsmål 7

Ministeren bedes kommentere mere detaljeret på høringssvaret fra Peter Lotz og Jens Schovsbo.

Svar

I høringssvaret fra Peter Lotz og Jens Schovsbo diskuteres en række forskellige problemstillinger, herunder navnlig

1. om der er tilstrækkeligt hjemmelsgrundlag for universiteternes udøvelse af ophavsretten til edb-programmer efter ophavsretslovens § 59,
2. om institutionerne bør pålægges primært at licensiere på et ikkeeksklusivt grundlag,
3. om de samfundsøkonomiske effekter af den gældende lovgivning er tilstrækkelig veldokumenterede, og
4. om principper fra norsk og finsk lovgivning bør implementeres i den danske lovgivning.

Ad 1. Hjemmelsgrundlag for universiteternes udøvelse af ophavsretten til edb-programmer efter ophavsretslovens § 59

For edb-programmer gælder ophavsretslovens § 59: »Ophavsretten til et edb-program, der er frembragt af en arbejdstager under udførelsen af dennes arbejde eller efter arbejdsgiverens anvisninger, overgår til arbejdsgiveren.« Der findes ingen undtagelsesbestemmelser for så vidt angår offentlige forskningsinstitutioner.

Peter Lotz og Jens Schovsbo pointerer i deres høringssvar, at bestemmelsen i ophavsretslovens § 59 ikke i alle tilfælde vil medføre, at ophavsretten til edb-programmer frembragt af ansatte ved offentlige forskningsinstitutioner tilkommer institutionen. Som begrundelse anføres, at universitetsforskere ikke uden videre er omfattet af det traditionelle arbejdstagerbegreb.

Det kan ikke afvises, at en arbejdstager ved en institution omfattet af lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner i nogen situationer frembringer edb-programmer, hvor ophavsretten ikke tilfalder institutionen, fordi frembringelsen ikke er sket som led i ansættelsesforholdet. Det ligger imidlertid uden for rammerne af det aktuelle lovforslag at afgøre rækkevidden af arbejdsgiverbestemmelsen i ophavsretslovens § 59. Lovforslaget medfører således ingen ændring i det forhold, at ophavsretten til edb-programmet er reguleret via ophavsretsloven og ikke via lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner. Lovforslaget medfører alene, at institutionerne opnår hjemmel til at afholde udgifter med henblik på erhvervsmæssig nyttiggørelse af edb-programmer, som de i kraft af ophavsretsloven i forvejen måtte have ophavsret til, eller som de måtte få overdraget fra en samarbejdspartner.

Peter Lotz og Jens Schovsbo diskuterer endvidere, om det aktuelle lovforslag vil medføre en skærpet pligt for institutionernes ansatte til at underrette deres arbejdsgiver om edb-programmer frembragt som led i arbejdet og begrænse de ansattes mulighed for uden tilladelse fra institutionen at publicere edb-programmer.

**Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling**

Lovforslaget ændrer ikke ved de ansattes hidtidige forpligtelser i forhold til ansættelsesinstitutionen. Efter § 3 i lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner gælder lovens bestemmelser for opfindelser eller frembringelser, der vil kunne patenteres efter patentloven eller registreres som brugsmodel efter brugsmodelloven. For andre frembringelser gælder alene de bestemmelser, der direkte følger af det aktuelle lovforslag. Det betyder for eksempel, at bestemmelserne i lovens §§ 10 og 11 om underretning og vurdering og bestemmelserne i lovens § 12 om vederlag ikke finder anvendelse for så vidt angår ophavsretten til edb-programmer. Af ophavsretslovens § 53, stk. 4, følger samtidig, at § 59 kan fraviges ved aftale mellem parterne. Det betyder, at man lokalt har frihed til at indgå aftale om, at arbejdstagere, der frembringer edb-programmer, umiddelbart kan offentliggøre deres frembringelser, medmindre det krænker institutionens aftaler med tredjemand eller institutionens mulighed for at indgå aftale om erhvervsmæssig nyttiggørelse.

Side 7/7

Peter Lotz og Jens Schovsbo anfører også, at ophavsretslovens § 59 efter deres opfattelse formentlig er i strid med Danmarks traktatmæssige forpligtelser, jf. Bernerkonventionens artikel 6bis. Som begrundelse nævnes, at bestemmelsen om edb-programmer i ophavsretslovens § 59 ikke sikrer en arbejdstagers normale retskrav på navneangivelse.

Den pågældende bestemmelse i ophavsretsloven følger af et EU-direktiv om retlig beskyttelse af databaser. Eventuelle modsætninger mellem implementeringen af dette direktiv og Bernerkonventionen må derfor afklares i rette regi og ikke i relation til det aktuelle lovforslag.

Ad 2. Licensiering på ikkeeksklusivt grundlag

Peter Lotz og Jens Schovsbo giver i deres høringssvar udtryk for, at det bør overvejes om man via lov om opfindelser ved offentlige forskningsinstitutioner skal pålægge forskningsinstitutionerne at licensiere på et ikkeeksklusivt grundlag, medmindre det kan dokumenteres, at nyttiggørelsen af et forskningsresultat er en-

tydligt større ved en eksklusiv licens. Som begrundelse nævnes, at dette skulle medføre en mere effektiv spredning af viden.

Brugen af både eksklusive og ikkeeksklusive licensrettigheder samt overdragelse af ejerskabet til patentrettigheder er vigtige instrumenter i forskningsinstitutionernes samarbejde med erhvervslivet og i arbejdet med nyttiggørelse af forskningsresultater. Ønsker og behov varierer betydeligt afhængig af omstændighederne i det enkelte projekt. For at sikre den nødvendige fleksibilitet i samarbejdet mellem den offentlige forskning og private virksomheder er det derfor nødvendigt at fastholde en høj grad af aftalefrihed om universiteternes overdragelse af immaterielle rettigheder. Af samme grund ville det ikke fremme men modvirke lovens formål, hvis man indskrænkede institutionernes mulighed for at indgå eksklusive licensaftaler.

For virksomhederne er muligheden for at opnå ejerskab eller ret til eksklusiv udnyttelse af de immaterielle rettigheder i mange tilfælde en betingelse for at indgå i samarbejde med offentlige forskningsinstitutioner. Derfor er det også for forskningsinstitutionerne vigtigt at fastholde denne mulighed for at kunne deltage i ansøgning om midler fra EU og andre programmer, der støtter samarbejde mellem offentlig og privat forskning. Samtidig er det indtrykket, at danske forskningsinstitutioner i deres kontraktpraksis i høj grad er opmærksomme på ikke at afskære sig fra fremtidigt samarbejde med andre ved at give eksklusivitet til en enkelt samarbejdspartner. Typisk tilbydes eksklusiv licens således kun inden for et velafgrænset udnyttelses- eller forretningsområde.

**Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling**

Side 8/8

Ad 3. De samfundsøkonomiske effekter af den gældende lovgivning

I høringssvaret fra Peter Lotz og Jens Schovsbo foreslås det, at der iværksættes videregående analyser af de samfundsøkonomiske effekter. Det skal ingenlunde afvises, at videre forskning på dette område kan tilvejebringe interessant viden. Det er dog også klart, at det ved opgørelser af de samfundsøkonomiske effekter vil være forbundet med metodiske vanskeligheder at sondre mellem effekterne af lovgivningen og andre variable forhold som for eksempel effekterne af øgede forskningsbevillinger, ændrede konjunkturer eller ændringer i erhvervsstrukturen. Det forekommer derfor ikke åbenlyst, at sådanne analyser vil føre til et styrket beslutningsgrundlag. Endvidere bør forslag til sådanne projekter principielt indgå i den almindelige proces for prioritering af forskningsprojekter.

For så vidt angår de eksisterende statistikker på området henvises i øvrigt til besvarelsen af spørgsmål 5.

Ad 4. Principper fra norsk og finsk lovgivning

Der henvises til besvarelsen af spørgsmål 6.